

Denis Peričić

BABELJ,
BRUNO,
BERIJA

konstruktivni roman / ruski kolaž

disput

Zagreb, 2026.

UMJESTO PROLOGA

Pojam “konstruktivni roman” smatramo prikladnim kao oznaku za modele ruskoga romana dvadesetih godina, građene na konstruktivnim načelima, tj. tekstove u kojima čitamo odlučno osporavanje modela ruskoga realističkog romana kao i naslijeđenih struktura koje je Lukács nazvao “organskim”, pri čemu Lukáček pojam koristimo ovdje kao opoziciju konstruktivnom romanu samo uvjetno za strukture koje podrazumijevaju kontinuirano fabularno zbivanje što počiva na voljnoj aktivnosti psihološki motiviranih karaktera, bez obzira na funkcije takvih strukturâ. Nasuprot “organskom romanu”, ali i romanu kojim dominira stilizatorski postupak (linija ruske proze koja se temelji na “kazivanju”), a koji bismo, također uvjetno, označili kao “roman-stilizaciju” (Remizovljevi romani), konstruktivni roman svoju izgradnju “obnažuje”, čini je vidljivom. Kompozicijski temelj u tim slučajevima podređuje sebi kako jezičnu tako i motivsko-tematsku građu, ili pak roman obnavlja tradicijom zadani, pretežno predrealistički, već konvencionalizirani model, u nekim pak slučajevima stavlja naglasak na stilistički raznorodne tematske jedinice. Konstruktivnim romanom zvat ćemo, dakle, u prvom redu model romana s očitom orijentacijom na uvođenje novih kompozicijskih postupaka ili pak na obnavljanje već “otrcanih” kompozicijskih postupaka u novoj (konstruktivnoj!) funkciji i njihovu neutralizaciju. Pritom valja, dakako, razlikovati model *konstruktivnoga*

romana od pojedinih *konstruktivnih postupaka* koji se pojavljuju u romanima što temeljnom modelu ne pripadaju ili pak očituju suprotnost među obnaženim konstruktivnim postupcima i izvankonstruktivne, “organske”, u nizu slučajeva za rusku književnost tradicionalne, strukture teksta.

(...) Unutar sustava konstruktivna romana naći će svoje mjesto i “neroman” *Crvena konjica* (*Konarmija*).

Aleksandar Flaker, *Ruska avangarda 2; Književnost i slikarstvo; autori, pojmovi, djela*, Profil, Službeni glasnik, Zagreb – Beograd, 2009, str. 142 i 145

U povijesti umjetnosti i estetskoj teoriji kolaž se obično definira na dva osnovna načina. U prvom, užem smislu riječi to je likovni žanr u kojem se na slikarskom platnu ili nekoj drugoj podlozi uljepljuju stvarni predmeti. U drugom, širem smislu to je svaki tekst građen od heterogenih materijala. Perspektivu iz koje se kolaž dosad nije sustavnije proučavao, a koja se već na prvi pogled nameće obećavajući nove spoznaje, pruža – načelo citatnosti.

Dubravka Oraić Tolić, *Teorija citatnosti*, GZH, Zagreb, 1990, str. 110

*This chaos is killing me
So bye bye love
Yeah bye bye love
Bye bye love
Yeah bye bye love
This chaos is killing me*

David Bowie, "Hallo Spaceboy"¹

¹ "Hallo Spaceboy" pjesma je s 20. albuma Davida Bowieja *Outside* (Virgin/Arista/BMG/RCA, 1995). Autori su joj Bowie i Brian Eno, a izvorište joj je u ambijentalnom instrumentalu "Moon dust" Reevesa Gabrelsa, gitarista Bowiejeve grupe Tin Machine (koji se poslije požalio što nije supotpisan). Na stihove je utjecao Brian Gysin (1916. – 1986.), svestrani kanadski umjetnik i, zajedno s Williamom S. Burroughsom, jedan od pionira *cut-up* tehnike. Neki od motiva (*chaos, dust, hallo, SF* apokalipsa) reciklirani su iz pjesme "Baby Universal" Tin Machine (1991). Bowie je pjesmu opisao kao "Jim Morrison susreće *industrial* [rock]". Godine 1996. Bowie je angažirao Neila Tennanta iz dvojca Pet Shop Boys da napravi remiks. Tennant i njegov partner Chris Lowe dodali su disko-ritam te, koristeći Gysinovu metodu, fragmente stihova iz Bowiejeve "Space Oddity" (1969), zaključivši tako (nakon "Ashes to Ashes" iz 1980) trilogiju o Majoru Tomu. (No na Majora Toma Bowie će se referirati i u testamentalnoj pjesmi "Blackstar" s istoimenog albuma, objavljenog dva dana prije njegove smrti u siječnju 2016; *How many times does an angel fall?*) Videospot za "Hallo Spaceboy" režirao je David Mallet, rapidno kombinirajući prizore iz SF filmova iz razdoblja Hladnog rata, snimki testiranja atomskih bombi i televizijskih reklama. Godine 1997. Bowie je pjesmu izveo s grupom Foo Fighters, a PSB su izveli vlastitu verziju. Četiri dodatna remiksa objavljena su na dvostrukom izdanju albuma *Outside* iz 2004. godine. Novi *extended remix* pjesme PSB su 2007. objavili na svom albumu *Disco 4.* /Sažeto prema: https://en.wikipedia.org/wiki/Hallo_Spaceboy# i [https://en.wikipedia.org/wiki/Blackstar_\(song\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Blackstar_(song))./

Neki od ovdje navedenih (i njima srodnih) postupaka primjenjuju se, *mutatis mutandis*, i u ovom romanu.

O nekim povijesnim osobama u ovoj knjizi

Josif Visarionovič Džugašvili Staljin² (1878. – 1953.), zvan Koba, Soso, Bačuška... glavni tajnik (generalni sekretar) CK Komunističke partije Sovjetskog Saveza (1922. – 1952.), predsjednik Vijeća ministara (1941. – 1953.), 11. maršal, a potom i generalisimus Sovjetskog Saveza; Gruzijac; i kći i sin vjenčali su mu se sa Židovima; *Vožd*: naredbodavac svega, pa tako i čistki – “Veliki kombinator”. U mladosti: najbolji student teologije u pravoslavnom sjemeništu u Tbilisiju, pjesnik, meteorolog; revolucionar, gangster, urednik *Pravde*, marksistički mislilac; oduvijek: ljubitelj književnosti, filma, kazališta i glazbe, osobito opere.

Vladimir Iljič Uljanov Lenjin (1870. – 1924.), vođa Oktobarske revolucije, komunistički diktator, šef države od 1917. do smrti. Poticao i provodio radikalne progone neprijatelja i neistomišljenika (tu će praksu usavršiti njegov nasljednik Staljin).

Isak Emanuilovič Babelj (1894. – 1940.), ruski pisac, ukrajinski Židov. Djela: zbirke priča *Crvena konjica* (1926),

² Sva ruska (i ukrajinska, i sl.) imena navodimo na način uvriježen tijekom 20. stoljeća, dakle, u transkripciji; iznimke su samo kad se citiraju izvori koji rabe transliteraciju (npr. *Šklovskij*, a ne *Šklovski*).

Odeske priče (1931), drame *Zalazak sunca* (*Zakat*, 1927), *Marija* (1935). Žrtva čistki.

Bruno Jasiński (1901. – 1938.), pravim imenom Wiktor Zysman, poljski i ruski pisac. Isprva futurist, potom socrealist. Djela: manifest *Nož u trbuhu* (1921), zbirke pjesama *Cipela u zapučku* (1921), *Pjesma o gladi* (1922), *Zemlja nalijevo* (1924), *O Jakubu Szeli* (1926), drama *Bal manekena* (1931) i druge, pripovijetke *Nos* (1936), *Hrabrost* (1935) i druge, romani *Noge Izolde Morgan* (1923), *Palim Pariz* (1929), *Čovjek mijenja kožu* (1933. – 1934.), posmrtno *Urota ravnodušnih* (1957). Počasni građanin Tadžičke SSR; poljski Židov. Žrtva čistki, ali i denuncijant drugih žrtava.

Antonina Nikolajevna Pirožkova (1909. – 2010!), inženjerka, glavna projektantica pet postaja moskovske podzemne željeznice (“Kaganovičeva metroa”); druga supruga Isaka Babelja; Ruskinja.

Tamara Vladimirovna Ivanova rođena **Kaširina** (1900. – 1995.); majka Babeljeva sina; supruga Vsevoloda Ivanova. Ruskinja.

Mihail Ivanov (1926. – 2000.), priznati ruski umjetnik. Sin Isaka Babelja i Tamare Kaširine, usvojeni sin Vsevoloda Ivanova. Rus židovskog porijekla.

Vsevolod Vjačeslavovič Ivanov (1895. – 1965.), ruski pisac. Djela: proze *Partizani* (1921), *Oklopni vlak 14-69* (1922), *Dijete* (1922), *Budin povratak* (1923), *Habu* (1925), zbirka *Tajanstvenije od tajanstvenoga* (1927), posmrtno: romani *Užginski kremelj* (1981) i *U* (1988). Kazahstanski Rus; radio kao cirkuski klaun, tipografski radnik i učitelj.

Genrih Grigorijevič Jagoda (1891. – 1938.), generalni narodni komesar za unutarnje poslove od 1934. do 1936., zaslužan za izgradnju Bjelomorsko-baltičkoga kanala “Staljin” i Kanala “Moskva–Volga”; ljubavnik druge supruge Brune Jasieńskog; ruski Židov. Provoditelj, ali i žrtva čistki.

Danil (Daniil) Ivanovič Harms, pravim prezimenom Juvačev (1905. – 1942.), ruski književnik, avangardist i apsurdist, autor čuvenih *Slučajeva*; 23. kolovoza 1941. uhićen zbog “širenja defetističkog raspoloženja”; pošteđen je smaknuća jer je hinio ludilo; 2. veljače 1942. tijekom opsade Lenjingrada umro je od gladi na psihijatrijskom odjelu zatvora Kresti.

Lavrentij Pavlovič Berija (1899. – 1953.), narodni komesar za unutarnje poslove od 1938. do 1945. te kratkotrajno još i 1953., kada je bio i prvi potpredsjednik Vijeća ministara; 18. maršal Sovjetskog Saveza (jedan od tek nekoliko nevojnih); Gruzijac. Provoditelj čistki – “Veliki inkvizitor”. Osuđen i pogubljen nakon Staljinove smrti u Hruščovljevoj čistki.

Nikolaj Ivanovič Ježov (1895. – 1940.), generalni narodni komesar za unutarnje poslove od 1936. do 1938., narodni komesar za državnu sigurnost od 1937. do 1938. i narodni komesar za vodni transport od 1938. do 1939.; baltički Rus, moguće židovskog porijekla. Visina: 152 cm; “Mali inkvizitor”. Provoditelj, ali i žrtva čistki. “Ježov je bio ambiciozni fanatik, dobroćudan, iako sklon bolestima, biseksualni patuljak kojeg su svi voljeli dok 1936. nije unaprijeđen u šefa NKVD-a pa se pretvorio u Staljinovog pomahnitalog ubojicu.”³

³ Simon Sebag Montefiore, *Staljin – Na dvoru crvenog cara*, prev. Beata Buzov Božić, Nikolina Šajn, Josip Šipić, Morana Zibar, Profil, Zagreb, 2009, tab. XIII. Zanimljivost: u *Odesi* (prev. Gustav Krklec, Šareni du-

Jevgenija Solomonovna Ježova rođena **Feigenberg** (1904. – 1938.), supruga Nikolaja Ježova, ljubavnica Isaka Babelja; urednica, “književna *groupie*”; ruska Židovka. Žrtva čisti-ki, ali i supruga njihova glavnoga operativnog provoditelja. “Jevgenija Ježova postala je ‘crna udovica’ Staljinovog kruga: mnogi od njezinih ljubavnika, uključujući Babelja, poginuli su zbog svoje povezanosti s njom. Žrtvovala se pokušavajući spasiti njihovu kćer Natašu.”⁴

Nikita Sergejevič Hruščov (1894. – 1971.), partijski li-der Moskve (1934. – 1950.), glavni tajnik (generalni se-kretar) CK Komunističke partije Sovjetskog Saveza (1953. – 1964.), predsjednik Vijeća ministara (1958. – 1964.); ukrajinski Rus. Nakon Staljinove smrti razotkrio je njego-ve zločine i proveo temeljitu destaljinizaciju, no prije toga potrudio se uništiti dokaze o svojoj ulozi u zločinima; pri-mjerice, za njegova “ukrajinskog Terora 1938. uhićeno je 106.119 ljudi”, a godinu dana prije kao moskovski čelnik “uspješno je naredio strijeljanje 55.741 dužnosnika, što je premašivalo originalnu Politbiroovu kvotu od 50.000”⁵

Džambil Džabajev (1846. – 1945.); narodni pjesnik i pje-vač; Kazah. Apologet Staljina i njegovih poltrona; no nje-mu u čast još i danas jedna od deset administrativnih jedini-ca (oblasti) Republike Kazahstan zove se Džambil.

Vjačeslav Mihajlovič Molotov (1890. – 1986.), narodni komesar za vanjske poslove (1939. – 1949.), predsjednik Vijeća ministara (1930. – 1941.); Rus, oženjen Židovkom.

ćan, Koprivnica, 2014, str. 48) Babelj spominje Mosesa Montefiorea, čiji je prapranec čak upravo citirani britanski povjesničar Simon Sebag Montefiore.

⁴ Misli se na kćer Jevgenije i Ježova (Montefiore, *isto*).

⁵ *Nav. dj.*, str. 255 i 274.

Kliment Jefremovič Vorošilov (1881. – 1969.), 1. maršal Sovjetskog Saveza, narodni komesar za obranu (1925. – 1940.), predsjednik Prezidija Vrhovnog sovjeta (1953. – 1960.); ukrajinski Rus.

Lazar Mojsejevič Kaganovič (1893. – 1991.), narodni komesar za transport (1935. – 1937., 1938. – 1942., 1943. – 1944.), prvi potpredsjednik Vijeća ministara (1953. – 1957.); jedan od najodgovornijih za ukrajinski Holodomor; ruski Židov.

Leonid Andrejev – o njemu pišemo u jednom od prvih poglavlja, pa da se ne ponavljamo.

Papiga – papiga ponavlja.